

Семенчук Ю. О.,

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

АУДІЮВАННЯ ТА ВІДІЮВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНИХ МАТЕРІАЛІВ ІЗ СТУДЕНТАМИ-ЕКОНОМІСТАМИ

Стаття досліджує проблеми навчання студентів-економістів аудіювання автентичних матеріалів. Розглядаються загальні питання щодо формування аудитивної компетентності, виділяються аудитивні вміння, характеризуються труднощі процесу аудіювання.

Ключові слова: аудіювання автентичних матеріалів, іноземна компетентність в аудіюванні, аудитивні вміння, етапи аудіювання.

Статья исследует проблемы обучения студентов-экономистов аудированию аутентичных материалов. Рассматриваются общие вопросы, касающиеся формирования аудитивной компетентности, выделяются аудитивные умения, характеризуются трудности процесса аудирования.

Ключевые слова: аудирование аутентичных материалов, иноязычная компетентность в аудировании, аудитивные умения, этапы аудирования.

The article deals with the problem of teaching students – future economists listening comprehension. The general questions of forming foreign language listening comprehension, developing listening skills, considering lexical difficulties in the process of listening comprehension have been analyzed.

Key words: authentic auding, foreign competence in auding, auding skills, stages in auding.

Одним із видів мовленнєвої діяльності в процесі вивчення іноземної мови студентами немовних ВНЗ є проведення аудіювання та відіювання автентичних текстів і матеріалів професійного спрямування. Це сприятиме підвищенню готовності майбутніх економістів-міжнародників до ділової співпраці з представниками інших країн, послуговуючись засобами іноземної комунікації. Передумовою такого спілкування є оволодіння студентами термінологічною лексикою сфери своєї майбутньої діяльності, тому використання аудіювання та відіювання може і повинно забезпечити студентам високий рівень сформованості іноземної лексичної компетентності. Враховуючи актуальність означеної проблеми, метою статті є проаналізувати підходи методистів щодо використання аудіювання і відіювання та розробити конкретні методичні рекомендації для організації такої навчальної діяльності з оволодіння студентами термінологічною лексикою підмови спеціальності.

Проблему формування іноземної компетентності в аудіюванні вивчали такі дослідники як Р.І. Вікович, Н.В. Слухіна, К.О. Колесникова, І.Г. Колосовська, Л.Ю. Куліш, О.А. Мацнева, О.Б. Метьолкіна, А.Е. Міхіна, Д.Л. Морозов, О.П. Петрашук, К.М. Синькевич, В.О. Цибаньова, Л.В. Шевкопляс, Л.В. Ягеніч та ін. За визначенням О.Б. Бігич, “компетентність в аудіюванні є здатність особи слухати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах прямого й опосередкованого спілкування” [1, с. 19]. І.Г. Колосовська під аудитивною комунікативною компетенцією, тобто комунікативною компетенцією в сприйманні й розумінні іноземного мовлення на слух, розуміє “систему мовних і соціокультурних знань, мовленнєвих навичок, соціокультурних, мовленнєвих, компенсаторних і навчальних умінь, а також досвіду здійснювати з ними дії для досягнення комунікативного результату, що проявляється в здатності і готовності реципієнта сприймати й адекватно розуміти іноземне усне мовлення в рамках соціокультурного контексту” (переклад – наш) [2, с. 31]. В процесі навчання аудіюванню власне мовна компетенція, особливо знання студентами лексичних одиниць і вміння їх використання, забезпечує належне розуміння закінчених відрізків мовлення носіїв мови, дозволяє осмислено реагувати на прослуханий текст або переглянутий відеоматеріал та вступати в навчальну ділову комунікацію як попередника реального спілкування в майбутньому. Використання аудіо та відеозасобів у навчальному процесі вносить елемент емоційного піднесення, сприяє створенню сприятливого психологічного клімату на заняттях з іноземної мови, що є передумовою інтерактивного навчання студентів-економістів. Як свідчить аналіз літератури, інтерактивна взаємодія всіх учасників навчального процесу з аудіювання/відіювання надає їм можливість щодо тренінгу своїх соціальних та комунікативних здібностей, розвиває вміння слухати і чути співбесідника, аргументовано дискутувати, коректно й переконливо відстоювати свою думку, здійснювати вибір поведінки, ухвалювати колективні рішення та нести за них персональну відповідальність (С.С. Кашлев, Н.О. Хотько та ін.). Отже, аудіювання текстів за фахом та/або відіювання сюжетів з ділової практики майбутніх менеджерів і економістів-міжнародників вмотивовує студентів до іноземного спілкування, сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Прослуховування професійно важливих аудіозаписів та/або перегляд відеофільмів слугує мотиваційною основою для організації рольових та ділових ігор, навчальних дискусій, тренінгів тощо, тому така діяльність повинна мати місце практично на кожному занятті з іноземної мови.

Однією з проблем успішного процесу навчання аудіювання є підбір автентичних текстів та інших матеріалів, які б стимулювали студентів до активного слухання та подальшого обговорення, розвивали когнітивні здібності, заохочували до участі в інтерактивних видах діяльності. Відбір автентичних аудіотекстів, на думку О.В. Юдіної, повинен здійснюватися з урахуванням таких критеріїв як професійна інформаційна значущість, актуальність, мотиваційна цінність, доступність у мовному та змістовому аспектах, посиленість сприймання обсягу інформації, проблемність, важливість для національної культури [5, с. 8]. В контексті навчання студентів-економістів важливо, щоб відібрані матеріали відповідали професійним інтересам студентів та були доступними у мовному плані, відображали сучасні реалії економічного життя країни, мова якої вивчається.

За таких умов студенти, використовуючи свій мовний досвід, краще зрозуміють суть проблеми, зможуть на основі вже отриманих знань із спеціальних дисциплін знайти способи вирішення виробничої/ділової ситуації та висловити свої міркування засобами іноземної мови, яку вивчають. Кожний відібраний для аудіювання текст чи фрагмент фільму повинен слугувати, за Л.П. Смеляковою, мотиваційним поштовхом для активної участі в післятекстовій діяльності з розкриття змісту прослуханого/побаченого, з обговорення шляхів вирішення проблем, з виконання різних інтерактивних завдань. Важливо також звернути увагу студентів на соціокультурні моменти у відібраних аудіотекстах, наприклад, форми звертання, діловий етикет, писані й неписані закони мовної поведінки, що разом з отриманою інформацією може розширити професійний кругозір студентів, розкрити їхній мовленнєвий потенціал.

Від якості відібраних текстів залежить ефективність формування у студентів аудитивних умінь, таких як вміння знайти специфічну інформацію, вміння зрозуміти сюжет, вміння вибрати і пояснити деталі тексту, вміння інтенсивного слухання (коли студенти слухають і здобувають максимум значень кожного слова з тексту), вміння екстенсивного слухання (коли слухають довгий текст протягом значного періоду часу). Аудитивні вміння забезпечують сприймання неадаптованих текстів різних жанрів і стилів, розуміння підтексту висловлювань, осмислення загальної ідеї повідомлення, формування власної думки щодо прослуханого. Ефективність розвитку аудитивних умінь, результативність аудіювання обумовлюється низкою труднощів – фонетичних, лексичних, граматичних. Д.Л. Морозов відзначає такі труднощі як несформованість слухової рецепції, малий об'єм пам'яті, недостатній розвиток умінь прогнозування, неможливість швидко й адекватно проводити смислову обробку сприйнятої на слух інформації [3]. В аспекті нашого дослідження звернемо увагу на шляхи подолання лексичних труднощів, щоб сформувати та удосконалити лексичні навички розрізняти звукові образи лексичних одиниць в потоці мовлення і правильно їх ідентифікувати, виділяти необхідні слова (наприклад, ключові терміни) та розуміти їх значення відповідно до контексту. Як зазначає Н.С. Саєнко, основними лексичними труднощами при рецепції є труднощі впізнання слова і труднощі формування образу слова для зберігання його в довготерміновій пам'яті, тому подолання цих труднощів вимагає урахування мовних особливостей кожного слова (морфології, семантики, граматичного значення), урахування специфічних особливостей стильових шарів лексики і впливу внутрішньомовної та міжмовної інтерференції (переклад – наш) [4, с. 40]. Окрім того, студенти відчувають особливі труднощі з лексичними одиницями, які мають національно-культурну семантику, які відображають сучасні фінансово-економічні реалії з ділової практики представників відмінних від української культур, які є експресивно маркованими та які вживаються у різному соціокультурному контексті. Зазначені лексичні труднощі створюють перешкоди для розуміння студентами своїх партнерів під час спілкування по телефону, в процесі переговорів та ділових зустрічей, різних презентацій і конференцій. Стратегія зняття та подолання таких лексичних труднощів полягає в проведенні лінгвістичного аналізу термінологіки шляхом виділення словотвірних елементів, залучення мовної здогадки, проведення граматичних трансформацій, використання позитивної міжмовної інтерференції, порівняння дериваційних моделей різних слів. З цією метою студентам можна запропонувати завдання заповнити пропуски у тексті для прослуховування словами у відповідній граматичній формі, виділити у тексті терміни або їх дефініції під час одночасного його прослуховування і читання, знайти вдалі приклади перекладу певних термінів на рідну мову, розмістити твердження у логічному порядку, пояснити заголовок і подати свій варіант дальшого розгортання подій. Такий підхід до засвоєння іншомовної лексики підмови спеціальності шляхом виконання вправ і завдань в процесі аудіювання та/або відіювання забезпечить усвідомлене її засвоєння, дозволить застосувати безперекладний спосіб семантизації, збільшить обсяг потенційного словника, розвине можливості пам'яті, сформує стійкі лексичні навички.

Інтерактивний формат навчальної діяльності з оволодіння студентами термінологічною лексикою повинен бути вже на першому етапі аудіювання та/або відіювання. Інтерактивність студентів проявляється при спільному прогнозуванні змісту аудіо-тексту чи відеофільму на основі їх назви, при знаходженні асоціацій на задану тему під час мозкового штурму, що загалом сприятиме семантизації нової і незнайомої лексики, ідентифікації окремих термінологічних одиниць у процесі прослуховування фрагментів тексту і перегляду епізодів фільму. До відібраних текстів та відеосюжетів повинні підбиратися або готуватися комунікативні та вмотивовані завдання для обговорення прослуханого/побаченого, для пошуку потрібної інформації, для аналізу конкретної ситуації чи розробки певної стратегії поведінки. Такі особистісно-зорієнтовані завдання, особливо творчого характеру, якісно впливають на рівень сприймання і розуміння аудіо і відеоматеріалів професійного спрямування, допомагають формуванню та розвитку аудитивних умінь. Семантизація і первинне закріплення нового лексичного матеріалу відбувається у процесі виконання вправ на підстановку, тлумачення та осмислення понять, пошук дефініцій. Види та кількість вправ, що готують студентів до сприймання аудіо– або відеозаписів, залежать від рівня їхньої мовної підготовки, життєвого досвіду, складності автентичних аудіо– та відеоматеріалів. Формулювання комунікативних інструкцій та установка на мимовільне запам'ятовування лексичних одиниць під час їх неодноразового повторення у нових комбінаціях під час парно-групової роботи з коментування і тлумачення мовних явищ сприятиме оволодінню термінологічною лексикою на початковому етапі аудіювання. Це забезпечить студентам розуміння фактологічного матеріалу як опори для подальшого породження своїх висловлювань на понадфразовому рівні або на рівні власного тексту з теми, яка вивчається, та у ситуаціях, які моделюють реальне спілкування. Таким чином, інтерактивна робота студентів з лексикою на етапі перед слуханням іншомовних фахових текстів або переглядом відеосюжетів слугує способом підтримки високої мотивації та стійкого інтересу до змістової частини таких матеріалів й адекватної реакції на них. Так створюються передумови для продуктивного використання термінологічної лексики в післятексто-

вій діяльності, яка проводиться після прослуховування аудіотексту чи перегляду відеофільму.

На цьому етапі студенти виконують завдання на пошук ключових термінів і складання глосарію, роблять письмовий виклад основної думки прослуханого фахового тексту або переглянутого відеосюжету тощо. Студентам можна запропонувати прослухати текст і розіграти на його основі якусь подібну ситуацію, прослухати початок тексту і обговорити можливі варіанти його завершення, переглянути епізод фільму і потім озвучити ролі, скласти свій сценарій розвитку подій і презентувати його для всієї групи. Оволодіння мовними засобами за допомогою інтерактивного навчання, творче застосування мовного матеріалу в процесі міжособистісного спілкування в процесі роботи над підготовкою та проведенням презентації дозволяє студентам автоматизувати свої мовленнєві лексичні навички, розвинути аналітичні здібності і креативне мислення. Такі форми роботи з аудіотекстами та відеоматеріалами формують у студентів професійні навички, розвивають іншомовні вміння ділової комунікації, утверджують правила соціальної поведінки майбутніх спеціалістів у спілкуванні з представниками інших культур, виробляють систему цінностей для забезпечення успішної співпраці в сучасних умовах.

Отже навчання студентів термінологічної лексики за допомогою аудіювання та відіювання дозволяє активізувати їхні внутрішні пізнавальні мотиви і творчі здібності, забезпечує створення ґрунтовної лінгвістичної бази для формування іншомовної комунікативної компетентності і якісного підвищення рівня професійної освіти. Перспективою подальшого теоретичного і практичного дослідження проблеми є обґрунтування й розробка вправ для навчання студентів аудіювання автентичних професійно спрямованих матеріалів іноземною мовою.

Література:

1. Бігич, О. Б. Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні / Оксана Борисівна Бігич // Іноземні мови. – 2012. – № 2(70). – С. 19-30.
2. Колосовская, И. Г. Формирование аудитивной коммуникативной компетенции в контексте современного языкового образования / И. Г. Колосовская // Актуальные вопросы повышения качества языкового образования на современном этапе: материалы Междунар. науч.-практ. конф. в 2 ч. Ч. 1. – Минск : МГЛУ, 2011. – С. 30-34.
3. Морозов, Д. Л. Обучение профессионально-ориентированному аудированию на основе совершенствования психологических механизмов речи : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Дмитрий Леонидович Морозов; ГОУ ВПО "Нижегородский гос-й лингвист. ун-т им. Н.А. Добролюбова". – Нижний Новгород, 2009. – 24 с.
4. Саенко, Н. С. Тестовый контроль уровня сформированности лексического навыка чтения у студентов I этапа неязыкового вуза (на материале английского языка) : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Наталья Семеновна Саенко; КГЛУ. – К., 1998. – 313 с.
5. Юдіна, О. В. Методика навчання майбутніх менеджерів міжкультурного спілкування німецькою мовою : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ольга Володимирівна Юдіна; Київський нац-й лінгв. ун-т. – К., 2012. – 23 с.